O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI

Ro‘yxatga olindi:
№ BD-60310100 – 1.10
“29” 08 2024 yil

“TASDIQLAYMAN”
O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor
q.x.f.d., professor
Elmurodov A.A.
“29” 08 2024

DEVONXONA

CHORVACHILIK ASOSLARI

ISHCHI O‘QUV DASTURI (SILLABUSI)
(Sirtqi ta’lim 3-bosqich talabalari uchun)

Bilim sohasi:	400000	-	Biznes, boshqaruv va huquq
Ta’lim sohasi:	410000	-	Biznes va boshqaruv
Ta’lim yo‘nalishi:	60310100	-	Iqtisodiyot (qishloq xo‘jaligida)

Samarqand – 2024

Fanning ishchi o‘quv dasturi (sillabusi) 202_ yilda tasdiqlangan o‘quv reja va fan dasturiga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar:

Qurbonova Sh.E. – Sam DVMChBU “Xususiy zootexniya” kafedrasi dotsenti, qishloq xo‘jalik fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Gapparov Sh.T. – SamDVMChBU “Xususiy zootexniya” kafedrasi assistenti
Axtamova M.T. – SamDVMChBU “Xususiy zootexniya” kafedrasi assistenti qishloq xo‘jalik fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Dehqonov B. – SamDVMChBU “Xususiy zootexniya” kafedrasi assistenti
Ibragimov D. – SamDVMChBU “Xususiy zootexniya” kafedrasi assistenti

Taqrizchilar:

E.S.Shaptakov - Qorako‘lchilik va cho‘l ekologiyasi ilmiy tadqiqot instituti direktori, q.x.f.d., professor

Sh.K.Amirov - Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti “Oziq ovqat xavfsizligi va texnologiyasi” kafedrasi professor q.x.f.d.

Fanning ishchi o‘quv dasturi “Xususiy zootexniya” kafedrasining 2024 yil “29” 08 dagi “1” -son yig‘ilishida muhokamadan o‘tgan va fakultet Kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri, dotsent: ______ **Maxmadiyarov O.A.**

Fanning ishchi o‘quv dasturi “Zooinjeneriya” fakulteti Kengashida muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2024yil 26 08 dagi 1 -sonli bayonnoma).

Fakultet kengashi raisi: ______ **O.S.Boymatov**

Kelishildi:

O‘quv-uslubiy boshqarma boshlig‘i professor:v.b. ______ **Ro‘ziqulov R.F.**

Fan Sillabusi
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti

Fan to‘g‘risida ma’lumot
Fan shifri: **CHA 1306**
Fan nomi: **Chorvachilik asoslari**
Semestr/yil: **5-semestr/2024-2025-o‘quv yili**
Kafedra: Xususiy zootexniya
Soatlar/kreditlar: **4,0 ECTS (20 auditoriya soati, 100 soat mustaqil ta’lim)**

Ma’ruza	Amaliy mashg‘ulot	Mustaqil ta’lim	Jami
8	12	100	120

Fan bo‘yicha mashg‘ulotlarning joylashuvi:
Auditoriya vaqti: dars jadvaliga asosan
Talablar:
Fan uchun mas’ul kafedra: **Xususiy zootexniya**
Instruktor to‘g‘risida ma’lumot
Kafedra joylashgan joyi: **SamDVMChBU, 6-o‘quv binosi, 618-xona**
Telefon: +99890-227-81-81 ish telefoni; mobil: +99890-227-81-81
E.mail. muniraaxtamova@mail.ru Ish vaqti: Uchrashuvga ko‘ra

I. Fanni o‘qitishdan maqsad - chorvachilik mahsulotlari va xom-ashyosini (sut, go‘sht, tuxum, jun, qorako‘l hamda mo‘ynabop terilar) davlat me’yori talabi asosida ishlab chiqarish, ularni ko‘paytirish yo‘llari, sifatini yaxshilash va xom-ashyoni qayta ishlash sanoatiga yetkazib berishni, qishloq xo‘jalik hayvonlarining rivojlanish davrlari; qishloq xo‘jalik hayvonlarining tashqi va ichki tuzilishi; qishloq xo‘jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish saqlash va qayta ishlashni, qishloq xo‘jalik mahsulotlarining iqtisodiy samaradorligini oshirishni o‘rgatishdan iborardir.

II. Fanning vazifasi – chorva mollari va parrandalarini shaxsiy rivojlanishi, uning qonuniyatlari, eksteryeri, interyer va konstitusiyasi, mahsuldorlik va uni hisobga olish, baholash usullari, tanlash, juftlash, zot haqida tushuncha, ularni yaxshilash va yangi zotlar, podalar, tizimlar va oilalar yaratishda urchitish usullaridan foydalanishdan iboratdir. Chorvachilikda naslchilik ishi oldiga qo‘yilgan vazifalar, mavjud zotlarni yaxshilash va yangi zot, tizim, tiplar yaratish usullarini talabalarga yetkazish.

III. Fanni o‘zlashtirish natijasida talaba:

- chorva hayvonlarning kelib chiqishi; turli mahsuldorlik yo‘nalishidagi zotlarining xususiyatlari; respublika chorvachiligida naslchilik ishining tizimi, ahvoli, istiqbollari; O‘zbekistonda qoramol zotlarini tumanlashtirish; sigirlarni qochirishni va urug‘lantirishni tashkil qilish; chorvamollarning tana tuzilishi haqida ***tasavvurga ega bo‘lishi;***
- hayvonlar tanasini anatomo-morfologik tuzilishinibilishi, go‘sht, mo‘yna, teri, hamda tivit mahsulotlarini bilishi, chorvachilik fermalarini tashkil etish chora

tadbirlari va ulardan samarali foydalanish usullarini qo'llash va o'qitish ***ko'nikmalariga ega bo'lish;***

- qoramollarning go'sht mahsuldorligi shakllanishini boshqarish; sut va go'sht ishlab chiqarishni samarali usullarini qo'llash; sigirlarni tug'dirish ***malakasiga ega bo'lishi kerak.***

IV. O'qitish usullari:

Fanni o'qitish jarayonida zamonaviy uslublardan foydalanish, sohadagi muammolarni ta'limning ommaviy shakllari bilan bog'lab, talabalarning nazariy bilimlarini amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlab borish lozim. O'quv materiallarini talabalar tomonidan unumli o'zlashtirish uchun ko'rgazmali qurollar o'qitishning texnik vositalari, chorvachilik fani bo'yicha chop etilgan ma'ruza matnlaridan keng foydalanish, talaba bilimini baholash tizimini joriy etish. Ma'ruza mashg'ulotlarida ilg'or pedagogik texnologiyalar foydalaniladi.

"Chorvachilik asoslari" kursini loyihalashtirishda quyidagi asosiy konseptual yondoshuvlardan foydalaniladi:

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim.
Tizimli yondoshuv.
Faoliyatga yo'naltirilgan yondoshuv.
Dialogik yondoshuv.
Hamkorlikdagi ta'limni tashkil etish.
Muammoli ta'lim.

V. Fanning tarkibiy tuzilishi:

5.1. "Chorvachilik asoslari" fanidan rejalashtirilgan ma'ruza mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi

Ma'ruza mashg'ulotlarining:			
№	**mavzulari**	**rejasi**	**soat**
1-modul. "Chorvachilik asoslari" faniga kirish			
1.1	Chorvachilikni xalq xo'jaligidagi ahamiyati, holati va qishloq xo'jalik hayvonlarini kelib chiqishi	1.1.1. Chorvachilikni xalq xo'jaligidagi ahamiyati, holati va rivojlanish istiqbollari. 1.1.2. Chorvachilikdagi barcha tarmoqlar, ulardan olinadigan mahsulot turlari, chorva mahsulotlarining insonlar hayotidagi ahamiyati. 1.1.3. Qishloq xo'jalik hayvonlarining kelib chiqishi, yovvoyi ajdodlarini qo'lga o'rgatish va xonakilashtirish, xonakilashtirish yuzaga kelgan o'zgarishlar. Xonakilashtirish davrlari. Qishloq xo'jalik hayvonlarining ekstereri, intereri va konstitutsiyasi. Qishloq xo'jalik hayvonlarini o'sishi va rivojlanishi davrlari, o'sishi va rivojlanishga ta'sir qiluvchi omillar.	2

9. Желтиков А.И. Современные проблемы зоотехнии. Методические рекомендации. Новосибирск, 2017.

Axborot manbaalari

10. www.Ziyo.net.
11. www.uralrti.ru.
12. www.twirpx.com

VIII. Baholash

Talabalarning fanlarni o'zlashtirishi 5 ballik tizimda baholanadi.

5 (a'lo) baho:
Xulosa va qaror qabul qilish;
Ijodiy fikrlay olish;
Mustaqil mushohada yurita olish;
Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

4 (yaxshi) baho:
Mustaqil mushohada yurita olish;
Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

3 (qoniqarli) baho;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

2 (qoniqarsiz) baho:
Dasturni o'zlashtirmaganlik;
Fanning mohiyatini bilmaslik;
Aniq tasavvurga ega bo'lmaslik;
Mustaqil fikrlay olmaslik.

12.	Gibridlash yo'li bilan yaratilgan qoramol zotini tavsifi	Adabiyotlardan foydalanib induvidual topshiriqlarni bajarish.	6
13.	O'zbekistonda yaratilgan qoramol zotini tavsifi.	Referat yozib, tayyorlash.	6
14.	Sigirlarni sog'ish usullari va texnologiyasi	Internet ma'lumotidan foydalanib, konspekt qilish	4
15.	Sigirlarni mashinada sog'ishga yaroqliligini aniqlashdagi talablar.	Internet ma'lumotidan foydalanib, konspekt qilish	4
16.	Qoramolchilikda naslchilik ishlari.	Adabiyotlardan foydalanib, amaliy topshiriqlarni bajarish.	6
17.	Qo'ychilikda naslchilik ishlari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish.	6
18.	Inkubatsiyaga qo'yiladigan tuxumlarga talablar.	Internet ma'lumotidan foydalanib, konspekt qilish	6
19.	Barcha qishloq xo'jalik hayvonlar sutini kimyoviy tarkibi	Internet ma'lumotidan foydalanib, konspekt qilish	6
	Jami:		**100**

VII. Adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1. Maqsudov I., Jo'rayev J, Amirov Sh.Q. "Chorvachilik asoslari" " Zarafshon" nashriyoti DK, Samarqand, 2013.

2. Maqsudov I., Yunusov X.B., Amirov Sh.Q. "Chorvachilik maxsulotlarini ishlab chiqarish saqlash va qayta ishlash texnologiyasi" "Navro'z" nashriyoti, Toshkent, 2020.

3. Абылкасымов Д., Абрампальская О.В., Воронина Е.А., Сударев Н.П. Современные проблемы зоотехнии. Учебное пособие. Тверь: Тверская ГСХА, 2020.

Qo'shimcha adabiyotlar

4. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. "Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 52 bet.

5. Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik-milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 36 bet.

6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2022 yil. – 416 bet.

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni.

8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori.

2-modul. Chorvachilikda naslchilik ishi			
2.1	Qishloq xo'jalik hayvonlarini urchitish asoslari va chorvachilikda naslchilik ishlari.	2.1.1 Qishloq xo'jalik hayvonlarini urchitish, urchitish usullari, chatishtirish va duragaylash. Qarindosh urchitish. Tizim va oilalar bo'yicha urchitish. 2.1.2. Chorvachilikda naslchilik ishlari. Naslchilik ishini asosiy maqsadi va vazifasi. 2.1.3. Chorvachilik xo'jaliklarida zootexnikaviy hisob-kitob ishlarini yuritish. Qishloq xo'jalik hayvonlarini tanlash va juftlash, bonitirovka asoslari.	2
3-Modul. Qishloq xo'jalik hayvonlarini oziqlantirish asoslari			
3.1	Qishloq xo'jalik hayvonlarini oziqlantirish.	3.1.1. Qishloq xo'jalik hayvonlarini oziqlantirish. 3.1.2. Oziqalar to'yimligi, To'yimli moddalarga qarab ozuqalar to'yimligini baholash. 3.1.3. Oziqalar haqida tushuncha,turli qishloq xo'jalik hayvonlari va parrandalarini oziqlantirish.	2
4-Modul. Chorvachilikda mahsulot ishlab chiqarish asoslari			
4.1.	Qishloq xo'jalik hayvonlari va parrandalarining mahsulot ishlab chiqarish asoslari	4.1.1. Qoramolchilikning ahamiyati, qoramollarning kelib chiqishi, biologik xususiyatlari, sut va go'sht mahsuldorligi. Qoramol zotlari. 4.1.2. Qo'ychilikning xalq xo'jaligidagi ahamiyati. Qo'ylarning biologik xususiyati.Qo'ylarning biologik hususiyatlari. Qo'ylar mahsuldorligi. O'zbekistonda urchitiladigan qo'y zotlari. Qo'ylarni urchitish. Qo'ylarni bo'rdoqilash va yaylovlarda semirtirish. 4.1.3. Parrandalar mahsuldorligi, Parranda zotlari, Iste'mol tuxumi ishlab chiqarish jarayoni, sanoat asosida parranda go'shti ishlab chiqarish.	
Jami:			**8**

5.2. “Chorvachilik asoslari” fanidan rejalashtirilgan amaliy mashg‘ulotlarining kalendar tematik rejasi

Amaliy mashg‘ulotlarning			
№	mavzulari	rejasi	soat
1.	Qishloq xo‘jalik hayvonlarining eksteryeri, tana o‘lchamlari va indekslari.	1.1. Qishloq xo‘jalik hayvonlarini o‘sishini aniqlash usullari bilan tanishish. Har xil turdagi hayvonlar yoshi ortishi bilan tana tuzilishining o‘zgarishlari. 1.2. Chorva mollarining turli davrlarda bir tekis rivojlanmasligi, yoshi orta borgan sayin ularning gavda tuzilishi mutanosibligi o‘zgarishini o‘rganish va shu mavzuga oid topshiriqlar bajarish. 1.3. Sut yo‘nalishidagi, go‘sht yo‘nalishidagi, qo‘sh mahsuldor qoramol zotlarining tana qismlari haqida tushuncha.Tana qismlaridagi yoshga bog‘liq o‘zgarishlarni o‘rganish.	2
2.	Qishloq xo‘jalik hayvonlarini tamg‘alash va tirik vaznini aniqlash usullari.	2.1. Hayvonlarni tamg‘alashni tashkil etish va tamg‘alash usullarini o‘rganish. Har xil usullar yordamida tamg‘alangan belgilarni o‘qishning amaliy uslublari bilan tanishish. 2.2. Hayvonlarni tamg‘alash usullari, tamg‘alashda ishlatiladigan asboblar bilan tanishish, tamg‘alashni amalda o‘rganish va bosiladigan tamg‘ani tug‘ri o‘qishdan iborat.	2
3.	Qoramollarni shoxsizlantirish usullari.	3.1. Qoramollarni shoxsizlantirishda qo‘llaniladigan asboblar bilan tanishish, shoxsizlantirish usullarini o‘rganish. 3.2. shoxsizlantirishning amaliy ahamiyati haqida ko‘nikma hosil qilish.	2
4.	Qishloq xo‘jalik hayvonlarini o‘sishini hisobga olish.	4.1. Qishloq xo‘jalik hayvonlarini o‘sishini aniqlash usullari bilan tanishish. 4.2. Mutloq va nisbiy o‘sishni hisoblash texnikasini bilish. 4.3. Har xil turdagi hayvonlar yoshi ortishi bilan tana tuzilishining o‘zgarishlari.	2
5.	Qishloq xo‘jalik hayvonlarining sut va go‘sht mahsuldorligini hisobga olish.	5.1. Qishloq xo‘jalik hayvonlarining sut mahsuldorligini asosiy ko‘rsatkichlari bilan tanishish. 5.2. Laktasiya davri davomidagi, kalendar yil davomidagi sog‘iladigan sutning miqdori, uning yog‘lik va oqsillik miqdorlarini hisobga olish usullarini o‘rganish.	
6.	Parrandalargning go‘sht va tuxum mahsuldorligini hisobga olish.	6.1. Parrandalargning go‘sht va tuxum mahsuldorligini hisobga olish, tuxumdorlikni hisoblash usullari, parrandalarni go‘sht mahsuldorligi bo‘yicha baholash. Tuxum ishlab chiqarish jarayonlari. 6.2. Parrandalarni boqish usullari va parranda go‘shti ishlab chiqarish jarayonlari. Inkubatsiya (jo‘ja ochirish).	2
Jami:			**12**

VI. “Chorvachilik asoslari” fanidan rejalashtirilgan talabalar mustaqil ta’limining kalendar tematik rejasi

№	Mustaqil ta’lim mavzulari	Amalga oshirish mexanizmi	Hajmi (soatda)
1.	Qishloq xo‘jalik hayvonlarining individual rivojlanishi (ontogenez).	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6
2.	Chorva mollarini ozuqa moddalariga talabi.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
3.	O‘zbekistonda tumanlashtirilgan qoramol, qo‘y, echki, ot va parranda zotlarining tavsifi.	Referat yozib, tayyorlash.	4
4.	Chorva mahsulotlarini ishlab chiqarishning ilmiy va amaliy asoslari. Sanoat asosida parranda go‘shti va tuxum yetishtirish texnologiyasi.	Adabiyotlardan foydalanib referat yozib tayyorlash	6
5.	Hayvon mahsulotlaridan olinadigan ozuqalar tavsifi	Adabiyotlardan foydalanib induvidual topshiriqlarni bajarish.	4
6.	Qishloq xo‘jalik hayvonlarini kelib chiqishini o‘rganish usullari	Adabiyotlardan foydalanib induvidual topshiriqlarni bajarish.	6
7.	Silos va senaj tayyorlash texnologiyasi	Adabiyotlardan foydalanib induvidual topshiriqlarni bajarish.	6
8.	Teri beruvchi qo‘y zotlarini tavsifi	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	4
9.	Ozuqa sifatini aniqlash usullari	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	4
10.	Pichan tayyorlash texnologiyasi	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish.	4
11.	Chatishtirish usullari va ularning tavsifi	Referat yozib, tayyorlash.	6